

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-154.2022.11>

УДК 355.34-057.86(477)

Хлібович І. В.

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У статті з'ясовано особливості професійно-бойової діяльності фахівців Сил спеціальних операцій Збройних Сил України та їхнє місце у сучасній війні. Для дослідження зазначеної теми застосовувалися такі методи, як-от: теоретичний аналіз та узагальнення наукової і методичної літератури, даних мережі Інтернет, документальний метод.

На основі аналізу відкритих літературних джерел виокремлено особливості професійної та бойової діяльності фахівців Сил спеціальних операцій (ССО) Збройних Сил України та країн-членів НАТО. Розкрито їхнє призначення та основні завдання. Вивчено історичні аспекти формування ССО й типові завдання, серед яких виокремлюють такі, як: сучасні бойові дії та рейди; психологічні операції; робота "цивільної адміністрації"; здобуття розвідувальної інформації за лінією фронту; створення агентурних мереж; медична допомога; пошук, евакуація та доставка полонених, заручників; підготовка до переворотів, повалення режимів; впровадження у структуру військових організацій та спецслужб з метою шпигунства чи знищення людей, які представляють державі загрозу; проведення антитерористичних і операцій; виявлення, ідентифікація, визначення цілей для власних засобів ураження.

Доведено, що світові соціально-економічні та суспільно-політичні зміни другої половині ХХ століття, а також науково-технічний прогрес, що їх супроводжував, призвели до кардинальних змін у безпековому середовищі, зокрема й у поглядах і принципах ведення війн. Збройна боротьба вже не розглядається як основна форма ведення війни, а військова могутність – як необхідна умова перемоги. Нині важливу роль відіграють тактики та стратегії ведення війни, у яких повинен чітко орієнтуватися кожен військовий. Саме сукупність належної професійної підготовки бійців та їхнє розуміння ustalених правил і законів війни надають можливість успішно виконувати завдання, поставлені командуванням.

Виявлено, що професійно-бойова діяльність фахівців ССО висуває високі вимоги як до професійної, так і до психофізичної підготовки особового складу, оскільки бійці повинні виконувати низку важливих завдань, від яких залежить безпосередня безпека країни та її громадян.

Ключові слова: фахівці Сил спеціальних операцій, професійно-бойова діяльність.

Як стверджують фахівці [1, 2], світові соціально-економічні та суспільно-політичні зміни другої половині ХХ сторіччя разом з науково-технічним прогресом, що їх супроводжував, призвели до кардинальних змін у безпековому середовищі, у тому числі у поглядах і принципах ведення війн. Збройна боротьба вже не розглядається як основна форма ведення війни, а військова могутність – як необхідна умова перемоги. До характерних рис воєнних конфліктів нового покоління вчені А. П. Герасимов та О. І. Куплевацька [2] відносять: зміну мети війни з фізичного знищення супротивника на досягнення його внутрішнього колапсу і системоруїнування; перенесення поля бою на все суспільство супротивника, а вибір цілей – не за їх військовим значенням, а за важливістю об'єкта для організації відсічі

супротивнику; участь у війні військових формувань, підконтрольних субнаціональним, релігійним, політичним та іншим організаціям; різке зростання маневреності, коли концентрація живої сили і техніки стає недоліком; зниження залежності частин і підрозділів від централізованої системи забезпечення; акцент на підготовці окремого бійця-професіонала. За даними А. Антонова, Є. Жиліна [3], О. Скіпальського, С. Груздя [5], у воєнних конфліктах нового покоління (гібридних війнах) ключову роль відіграє новий рід військ (сил) – Сили спеціальних операцій.

Експерти вважають ССО могутнім і найчастіше вирішальним компонентом опору ворожій агресії [1, 2]. До їх складу входять підрозділи інформаційно-психологічних спеціальних операцій і частини спеціального призначення, які комплектують спеціально навченими фахівцями з особливими можливостями у сферах розвідки, військової підтримки та прямих акцій для виконання небезпечних, складних, інколи політично чутливих операцій, що проводять командування ССО [1, 2, 3].

Як вказують Д. В. Веденєєв, О. Л. Гапєєва, А. В. Слюсаренко [4], ССО – це сучасний засіб асиметричних дій, бойових дій нового типу конфліктності епохи постмодерну, “гібридних війн”, котрі відрізняються від класичних типів війн такими властивостями, як: нанесенням кількох зосереджених за часом і місцем невійськових ударів з неочікуваним для противника результатом і неприйнятним для жертви збитком; нав’язуванням ворогу протиборства в принципово новій системі координат; відсутністю звичної лінії фронту; приховуванням політичних цілей; застосуванням нових, неочікуваних засобів і форм насильства. Тому вивчення особливостей професійної та бойової діяльності фахівців ССО ЗС України є актуальним.

Мета роботи: з’ясувати особливості професійно-бойової діяльності фахівців Сил спеціальних операцій Збройних Сил України та їх місце у сучасній війні.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення наукової і методичної літератури, даних мереж Інтернет, документальний метод.

В Україні ССО були офіційно створені рішенням Верховної Ради 16 червня 2016 року [5]. У загальному значенні ССО – це спеціально створені, навчені й оснащені з’єднання, частини та підрозділи ЗС держав, призначені для ведення диверсійно-розвідувальних дій, організації повстанської діяльності і збройних нападів, включаючи надання допомоги іноземним державам у забезпеченні їх внутрішньої безпеки. Вони підтримують постійну готовність для вирішення завдань в мирний час, у конфліктних ситуаціях і в ході війни, діючи як у складі різнорідних сил, так і самостійно. Проведені ними операції носять таємний характер і перебувають під безпосереднім контролем вищого військового керівництва [2].

О. Скіпальський, С. Груздь [5] зазначають, що ССО є особливим родом військ, який включає як висококласну підготовку бійців, оснащених найсучаснішим озброєнням, так і великий аналітичний апарат, який працює на випередження конфліктів. Серед основних завдань ССО вчені [1, 2, 3, 4]

виділяють: виконання точкових операцій у “гарячих точках”, у тому числі інформаційно-психологічних спецоперацій, побудова партизанських мереж та багато інших завдань, які потребують серйозної фізичної, психологічної та інтелектуальної підготовки. Підрозділи і частини ССО також призначені для боротьби з терористичними формуваннями, для проведення спеціальних операцій, організації партизанської війни, диверсійних актів у глибокому тилу противника і виконання інших складних бойових завдань. Військовослужбовці ССО підготовлені за особливою програмою вишколу, мають високий рівень бойової, вогневої, фізичної та психологічної підготовленості. До їх обов'язків входить вирішення специфічних бойових завдань силовими методами в надзвичайно екстремальних умовах [2, 3].

У арміях держав-членів НАТО ССО були створені ще наприкінці минулого століття. До 2008 року ССО були запроваджені у 25 з 26 держав-членів НАТО [6]. Найпершими серед могутніх у економічному, військово-політичному плані держав, ССО були утворені у США у 1987 році [7]. Однак і сьогодні курс воєнно-політичного керівництва США спрямований на посилення особливої військової та геополітичної ролі сил швидкого реагування, ядро яких і становлять ССО. Статистичні дані підтверджують вище зазначене: ССО США зросли з 32 000 чол. у 2001 р. до більш ніж 70 000 до початку 2019 р. Їхній бюджет у 2019 р. становив \$ 13,6 млрд., запит на 2020 р. – \$ 165 млрд. У 2016 р. американські елітні війська діяли в 138 країнах світу (55 % закордонного контингенту ССО виконувало місії в регіоні Близького Сходу, 17 % – в Африці, 13 % перебувало в Європі) [7]. Сьогодні ССО складають помітну частку збройних сил багатьох держав. Лідером тут є Північна Корея, де до ССО віднесено формування у 80–120 тис. особового складу на близько мільйонні збройні сили. Великою є частка ССО у Туреччині (61 тис. або 14,5 %), Німеччині (11 тис. або 3,6 %). У середньому по країнах НАТО (без США) частка ССО в чисельності армії становить 1,63 % [6].

У Франції ССО були створені у 1992 році. Командування ССО Франції об'єднало під своїм керівництвом усі частини та підрозділи спеціального призначення, які знаходилися у збройних силах, та частини їх забезпечення. Командування ССО Франції діє за чотирма напрямками: співпраця (військова допомога за кордоном), підтримка (спеціальна розвідка, диверсійні дії, пошуково-рятувальні операції), нейтралізація (боротьбу з тероризмом, визволення заручників, евакуацію французьких громадян з території інших держав, проведення спеціальних заходів у країні противника у мирний час), діяльність по впливу (психологічні операції та участь в організації роботи громадських організацій) [1]. У ЗС Федеративної Республіки Німеччини (ФРН) ССО створені на початку ХХІ століття як у сухопутних військах, так і у військово-морських силах. До завдань ССО ФРН належить оперативна та стратегічна розвідка в тилу противника, у тому числі з проникненням на об'єкти, які охороняються; здійснення диверсій; усунення посадових осіб із військово-політичного керівництва противника; наведення на ціль ракет та авіації; боротьба з диверсійно-розвідувальними формуваннями противника в

тилу своїх військ і в тилу противника; боротьба з іррегулярними збройними формуваннями в тилу своїх військ, врятування та визволення військовослужбовців ФРН та союзних держав; евакуація громадян ФРН із кризових районів, визволення заручників [1]. ССО інших країн НАТО (Нідерланди, Бельгія, Данія, Норвегія, Греція, Іспанія, Португалія, Туреччина) призначені переважно для вирішення завдань оперативно-тактичного значення [1, 6].

У глибинному трактуванні призначення і завдань ССО вчені [2] виділяють: не реагування на проблеми, а створення їх; визначення центрів ваги в системі ворога і нанесення по них адресного розгрому в неочікуваний спосіб; превентивне і преємптивне досягнення геополітичних цілей; тіньові операції синхронно в усіх сферах громадського життя; нанесення стратегічного паралічу системі воєнної організації супротивника шляхом ерозії опорних елементів її конструкції “тими, кого нема”; вербування агентур, обладнання схованок з подальшою організацією й очоленням опору в тилу ворога. При цьому, одним із фундаментальних завдань стратегічних ССО є формування (нав’язування) планів і намірів через механізми маніпулювання елітою і масами супротивника (сила без насильства).

Стосовно вимог до бойової, фізичної і психологічної підготовленості військовослужбовців ССО, фахівці [1, 2, 6] ототожнюють їхню специфічну професійно-бойову діяльність з діяльністю спецпризначенців, серед вимог до яких основне місце посідає здатність виконувати завдання автономно в екстремальних умовах. Зважаючи на необхідність здобуття розвідувальних даних про противника, найефективнішим способом є закидання груп спеціального призначення у глибокий тил противника, де розташовані найбільш важливі об’єкти інфраструктури супротивника, а отже містять найбільш повну і цінну інформацію про об’єкт чи подію, що цікавить командування. Оскільки транспортування груп спеціального призначення безпосередньо до необхідного місця на теренах противника ускладнена і зважаючи на посилену охорону, значну відстань від лінії фронту, групи спеціального призначення вимушені часто долати відстань від своєї території до об’єктів завдання пішки, пересуваючись вдалині від населених пунктів, доріг і ліній оборони. В результаті чого, захід може тривати довший час, що передбачає доставку всього екіпірування і спорядження на собі з провізією. Велика автономність груп спеціального призначення та їх навички діяти в екстремальних ситуаціях необхідні їм при проведенні диверсій. Зважаючи на малочисельність груп спеціального призначення, вони зобов’язані вміти битися з набагато більшою ефективністю, ніж звичайні військовослужбовці регулярних частин, оскільки військовослужбовці спеціальних формувань у більшості випадків не мають можливості викликати підкріплення або відійти до укріплених позицій через їх відсутність у глибокому тилу противника. Також екстремальність умов виконання ними завдань обумовлена підвищенням активності сил противника після проведення диверсій, в результаті чого спецпризначенці змушені шукати способи і засоби повернення у свій тил,

перебуваючи у дуже вузьких часових рамках. Узагальнюючи дані низки вчених, до завдань спецпризначенців належать: розвідка, контррозвідка, диверсійна, протидиверсійна діяльність, антитерористична діяльність, пошук, захоплення (арешт) або знищення діючих терористів (ліквідація, нейтралізація), звільнення заручників, охорона особливо важливих об'єктів, будь-які екстремально складні завдання. Усе це обумовлює високі вимоги до фізичної та психологічної підготовки особового складу ССО.

Висновок. Узагальнюючи дані відкритих літературних джерел, можна виділити типові завдання ССО, серед яких: сучасні бойові дії та рейди; психологічні операції; робота "цивільної адміністрації"; здобуття розвідувальної інформації за лінією фронту; створення агентурних мереж; медична допомога; пошук, евакуація та доставка полонених, заручників; підготовка до переворотів, повалення режимів; впровадження в структуру військових організацій та спецслужб з метою шпигунства чи знищення людей, які представляють державі загрозу; антитерористичні операції; виявлення, ідентифікація, визначення цілей для власних засобів ураження.

Проведене дослідження свідчить про необхідність формування високого рівня як фізичної, так і психологічної готовності майбутніх фахівців ССО ЗС України у процесі навчально-бойової діяльності.

Перспективи подальших досліджень: дослідити роль та місце рукопашного бою у фізичному вихованні майбутніх фахівців Сил спеціальних операцій Збройних Сил України.

Використана література:

1. Веденеев Д., Слюсаренко А. Сили спеціальних операцій. як це виглядає в провідних країнах НАТО // Оборонно-промисловий курс. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://opk.com.ua>
2. Герасимов А. П., Куплевацька О. І. Формування Сил спеціальних операцій. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/formuvannya-sil-specialnikh-operaciy-analitichna-zapiska>
3. Антонов А., Жилін Є. Ворог як система. Еволюція збройного протистояння в сучасній війні. *Defense Express*. 2014. № 10. С. 36–43.
4. Веденеев Д. В., Гапеева О. Л., Слюсаренко А. В. "Гібридні війни" – новітня форма асиметричного протистояння. *Воєнно-історичний вісник*. 2015. Вип. 3. С. 103–109.
5. Скіпальський О., Груздь С. Сили спеціальних операцій Міноборони України в контексті українських реалій. *Виклики і ризики*. 15 вересня 2016. С. 29–43.
6. Веденеев Д., Слюсаренко А. Сили спеціальних операцій: провідна сила війн майбутнього // *Defense Express*. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://shieldandsword.mozohin.ru/kgb5491/specnaz.htm>
7. Силы специальных операций США [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.zakon-grif.ru/swat/articles/view/157-0.htm>

References:

1. Viedenieiev D., Sliusarenko A. "Syly spetsialnykh operatsii. yak tse vyhlidaie v providnykh krainakh NATO" // *Oboronno-promyslovyi kurs*. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <http://opk.com.ua>
2. Herasymov A. P., Kuplevatska O. I. "Formuvannia Syl spetsialnykh operatsii" // *Analitychna zapyska*. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/formuvannya-sil-specialnikh-operaciy-analitichna-zapiska>
3. Antonov A., Zhylin Ye. Voroh yak systema. Evoliutsiia zbroinoho protyborstva v suchasni viini. *Defense Express*. 2014. № 10. S.36–43.

4. Viedienieiev D. V., Hapeieva O. L., Sliusarenko A. V. "Hibrydni viiny" – novitnia forma asymetrychnoho protystoiannia. *Voienno-istorychnyi visnyk*. 2015. Vyp. 3. S. 103–109.
5. Skipalskyi O., Hruzd S. Syly spetsialnykh operatsii Minoborony Ukrainy v konteksti ukrainskykh realii. *Vyklyky i ryzyky*. 15 veresnia 2016. S. 29–43.
6. Viedienieiev D., Sliusarenko A. "Syly spetsialnykh operatsii: providna syly viin maibutnoho" // Defense Express. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <http://shieldandsword.mozohin.ru/kgb5491/specnaz.htm>
7. "Syly spetsialnykh operatsii SShA" [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <http://www.zakon-grif.ru/swat/articles/view/157-0.htm>

HLIBOVUCH I. V. Specifications of professional and combat activities of Special Operations Forces specialists of the Armed Forces of Ukraine.

The article clarifies the specifics of the professional and combat activities of specialists of the Special Operations Forces of the Armed Forces of Ukraine and their place in modern warfare. The following methods were used to research the mentioned topic: theoretical analysis and generalization of scientific and methodical literature, Internet data, documentary method.

Based on the analysis of open literary sources, the peculiarities of the professional and combat activities of specialists of the Special Operations Forces (SSO) of the Armed Forces of Ukraine and NATO member countries are highlighted. Their purpose and main tasks are disclosed. The historical aspects of the formation of the SSO and typical tasks are studied, among which the following are distinguished: modern combat operations and raids; psychological operations; work of "civil administration"; obtaining intelligence information on the front line; creation of agency networks; aid; search, evacuation and delivery of prisoners, hostages; preparation for coups, overthrow of regimes; introduction into the structure of military organizations and special services for the purpose of espionage or destruction of people who pose a threat to the state; carrying out anti-terrorist operations; detection, identification, determination of targets for own means of destruction.

It is proved that the global socio-economic and socio-political changes of the second half of the 20th century, as well as the scientific and technological progress that accompanied them, led to radical changes in the security environment, in particular, in the views and principles of warfare. Armed struggle is no longer considered as the main form of warfare, and military might as a necessary condition for victory. Nowadays, the tactics and strategies of warfare play an important role, in which every soldier must be clearly oriented. It is the combination of proper professional training of soldiers and their understanding of the established rules and laws of war that make it possible to successfully perform the tasks set by the command.

It was found that the professional combat activity of SSO specialists makes high demands on both professional and psychophysical training of the personnel, since the fighters must perform a number of important tasks on which the immediate security of the country and its citizens depends.

Keywords: *specialists of the Special Operations Forces, professional combat activity.*